

Veřejná ochránkyně práv
Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.

V Brně dne 5. dubna 2016
Sp. zn.: 857/2016/VOP/LF

Vážená paní J.,

dne 7. března 2016 Vás vedoucí oddělení rodiny, zdravotnictví a práce Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „KVOP“) informovala, že jsem na základě Vašeho podnětu **zahájila šetření** dle ustanovení § 14 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, ve **věci výkonu sociálně-právní ochrany P. T.**, narozeného dne x. x. xxxx, kterého máte v předadopční péči.

V rámci šetření jsem chtěla zejména **objasnit, jaké informace Vám poskytl Magistrát města Havířova** (dále jen „OSPOD Havířov“) a **Krajský úřad Moravskoslezského kraje** (dále jen „krajský úřad“) o **procesu osvojení**. Ve svém podnětu jste totiž namítala rozčarování z postupu soudu, když jste zjistila, že soud hledá biologickou matku Vašeho syna. Měli jste s manželem za to, že biologická matka již všechna práva k synovi ztratila, a přesně jste nevěděli, co bude následovat. Navíc byste s manželem rádi se synem vycestovali na Slovensko k rodičům, avšak s ohledem na délku soudního řízení nemůžete prozatím nechat synovi vystavit cestovní doklad.

V šetření jsem se proto zaměřila na to, **jakou odbornou přípravu jste absolvovali a jaké poradenství k procesu osvojení Vám bylo poskytnuto**. Rovněž jsem ověřovala, jaké kroky činí kolizní opatrovník v zájmu dítěte pro urychlení soudního řízení a zda je možné vyřešit vydání cestovního dokladu pro Vašeho syna.

Dne 8. března 2016 vykonaly pověřené právničky KVOP na OSPOD Havířov a krajském úřadě místní šetření. Jednaly s pověřenými pracovníci obou úřadů, nahlédly do spisové dokumentace Vašeho syna a pořídily kopie relevantních podkladů. Již na samotných jednáních se podařilo objasnit klíčové aspekty Vašeho podnětu. Svá zjištění shrnuji níže.

Ze spisové dokumentace jsem zjistila, že poručníkem Vašeho syna je Městský úřad Orlová (pověřenou pracovnící je Petra Bilíková), jelikož biologické matce byl dle ustanovení § 825¹ občanského zákoníku pozastaven výkon práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti uplynutím tří měsíců od udělení souhlasu s osvojením (biologická matka udělila souhlas s osvojením u soudu dne 8. října 2014). **O vydání cestovního dokladu** (cestovního pasu nebo občanského průkazu pro státy Evropské unie) **může tedy za Vašeho syna žádat Městský úřad Orlová**. Pověřená pracovníce Petra Bilíková je připravena s Vámi tuto problematiku řešit, neváhejte se tedy na ni s důvěrou obrátit.

V rámci soudního řízení o osvojení zastupuje Vašeho syna (jako kolizní opatrovník) Magistrát města Havířova. Pověřená pracovníce (Lenka Sedlaříková, Dis.)

¹ Ustanovení § 825: *Po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení, se pozastavuje výkon práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti; soud jmenuje poručníkem osvojovaného dítěte orgán sociálně-právní ochrany dětí, ledaže byl poručník jmenován již dříve. Ustanovení § 929 platí obdobně.*

se u soudu informovala o stavu soudního řízení. Zjistila, že soudkyně má od 15. února 2016 spis u sebe, je tedy možné očekávat rychlé nařízení jednání. Po místním šetření ověřovala dne 15. března 2016 paní Lenka Sedlaříková, DiS., opětovně stav Vaší věci. Bohužel soudkyně nedokázala říci, nakdy nařídí ústní jednání. Dne 23. března 2016 mě pověřená pracovnice informovala, že soudní jednání proběhne dne 31. března 2016. Mám tedy za to, že **paní Lenka Sedlaříková, DiS, je jako kolizní opatrovník dítěte nyní ve věci aktivní, je připravena i nadále ověřovat, zda v případě nedochází k průtahům, a činit potřebná opatření k jejich zamezení.** S pověřenými právníčkami KVOP diskutovala i další možnosti svého postupu, byla informována o stížnosti na průtahy k předsedovi soudu a návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu. Bližší informace k oběma prostředkům ochrany včetně formulářů najdete na internetových stránkách www.ochrance.cz². Obě podání můžete podat i Vy osobně s manželem, budete-li mít za to, že je soud nečinný.

Délku soudního řízení ovlivňuje v tuto chvíli zejména obtížná komunikace soudu s biologickou matkou. V této souvislosti musím uvést, že ačkoli dala biologická matka souhlas u soudu s osvojením³ P. již dne 8. října 2014, vše nasvědčuje tomu, že **soud trvá ještě na jejím výsledku dle ustanovení § 437 zákona o zvláštních řízeních soudních.** Jelikož je matka neznámého pobytu, soud by mohl využít výjimky předvídané ustanovením § 437 odst. 1⁴ písm. b) zákona o zvláštních řízeních soudních, nicméně soudní řízení se prozatím pravděpodobně protahuje opravdu tím, že soud se snaží (resp. snažil) biologickou matku P. najít. I když se Vám to **může zdát nadbytečné, zákon o zvláštních řízeních soudních počítá s výsledkem biologických rodičů jako důkazem v rámci řízení o osvojení.** Podle komentáře⁵ k předmětnému ustanovení se ukládá soudu (až na stanovené výjimky) povinnost „*nejméně jednou vyslechnut rodiče osvojence*“.

Podle pracovníků krajského úřadu je postup soudu překvapivý a nestandardní. Dle jejich zjištění v jiných případech (jedno rozhodnutí mám k dispozici) soud již k samostatnému výsledku biologických rodičů nepřistupuje, dal-li rodič souhlas s osvojením před soudem. V těchto případech vše nasvědčuje tomu, že soud spojuje udělení souhlasu biologického rodiče s osvojením spolu s jeho výsledkem. Nicméně je diskutabilní, zda může soud tyto úkony spojit. Podle komentáře⁶ je řízení ve „*věcech osvojení nově pojato jako souhrnné řízení, v jehož rámci se vedou dílčí řízení, která jsou demonstrativně vymezena*“ v ustanovení § 427⁷ zákona o zvláštních řízeních soudních. Spis je možné založit již prohlášením

² sekce Životní situace – problémy a řešení

³ Dle ustanovení § 809 a 810 občanského zákoníku ve lhůtě předvídané ustanovením § 813 občanského zákoníku, tedy nejdříve šest týdnů po porodu. Procesní úprava souhlasu s osvojením je uvedena v ustanovení § 436 zákona o zvláštních řízeních soudních.

⁴ Ustanovení § 437 odst. 1: *V řízení ve věcech osvojení soud vyslechně alespoň jednou rodiče osvojence, a to i pokud nejsou účastníky. To neplatí, pokud*

a) rodič není schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání nebo je ovládnout,

b) rodič se zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodařilo soudu ani při vynaložení potřebné pečlivosti v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit,

c) rodič byl zbaven rodičovské odpovědnosti a současně práva dát souhlas k osvojení, nebo

d) svéprávnost rodiče byla ve věci udělení souhlasu k osvojení omezena.

⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2015. ISBN 978-80-7478-869-7, str. 754.

⁶ tamtéž, str. 743

⁷ Ustanovení § 427: *Ve věcech osvojení soud zejména a) přijímá prohlášení o udělení souhlasu k osvojení, b) rozhoduje o předání dítěte do péče před osvojením, c) rozhoduje o určení, zda je třeba souhlasu rodičů*

biologického rodiče o udělení souhlasu k osvojení⁸ a v rámci tohoto spisu soud vede samostatná dílčí řízení. Z dikce ustanovení § 437 zákona o zvláštních řízeních soudních ale není zcela jasné, zda je výslech biologických rodičů nezbytný výhradně pro řízení o osvojení, nebo celý souhrn řízení ve věcech osvojení. Druhému zmiňovanému výkladu nasvědčuje doslovná interpretace, jelikož věta první uvádí „v řízení ve věcech osvojení soud vyslechně“. Z povahy věci by však ve Vašem případě bylo rozumnější, aby k výslechu biologické matky přistoupil soud až v samotném řízení o osvojení.

Pro osvětlení dané problematiky jsem v obecné rovině oslovila JUDr. Renátu Šínovou, Ph.D., z katedry soukromého práva a civilního procesu Univerzity Palackého v Olomouci, která se procesní úpravě dlouhodobě věnuje. JUDr. Šínová potvrdila, že: *„Soud má povinnost provést výslech biologických rodičů v průběhu řízení ve věcech osvojení alespoň jednou. Pokud tedy rodič před soudem udělil souhlas s osvojením do protokolu a bylo to mimo jednání, nebo např. ještě předtím, než bylo zahájeno jakékoli řízení ve věcech osvojení, pak je třeba rodiče vždy v řízení vyslechnout. A to pak skutečně jen jednou, pokud byli tedy rodiče slyšeni v řízení o preadopční péči, v řízení o osvojení to již není třeba. Je tedy možné, že pokud soud získává souhlas s osvojením až v rámci řízení zahájeného návrhem na svěření do péče budoucích osvojitelů, slyší je při jednání, kdy udělili souhlas. Pokud ale matka nadiktuje souhlas do protokolu 6 týdnů po narození, a ještě žádné řízení neprobíhá, je třeba ji pak v řízení, i když dala souhlas, vyslechnout.“*

Dovoluji si shrnout, že vzniklá situace je nepřehledná a nemohu ji objektivně posoudit, protože nemám informace z jiných řízení o osvojení. **Postup soudu se ve Vašem případě může zdát zdlouhavý, ale jednotlivé kroky odpovídají právní úpravě.**

Vzhledem k nejednotnému postupu soudů ohledně výslechu biologických rodičů v řízení o osvojení neshledávám proto pochybení v postupu krajského úřadu nebo OSPOD Havířov ohledně podání informací o procesu osvojení. Jak jsem již uvedla výše, pověřené pracovnice krajského úřadu zhodnotily Váš případ jako výjimečný a nezvyklý, nemohly ho proto předvídat a adekvátně Vás informovat.

Pochybení nicméně spatřuji právě v tom, že Vás ani jeden ze šetřených úřadů neinformoval, že je po účinnosti občanského zákoníku a zákona o zvláštních řízeních soudních řízení o osvojení komplikované, nepřehledné a není možné přesně odhadnout s ohledem na dikci ustanovení § 437 zákona o zvláštních řízeních soudních, jak soud obligatorní výslech biologických rodičů provede. Jsem si vědoma citlivosti celého procesu osvojení a nerada bych budoucí osvojitele znejistila v tomto zásadním životním kroku, nicméně **dovoluji si apelovat na oba šetřené úřady, aby byly do budoucna v poradenství o procesu osvojení důslednější.**

Konkrétně žádám:

k osvojení, d) rozhoduje o návrhu rodičů, kteří dali souhlas s osvojením, na vydání dítěte, e) rozhoduje o osvojení, f) rozhoduje o utajení osvojení, g) rozhoduje o nařízení dohledu nad úspěšností osvojení.

⁸ LAVICKÝ, Petr a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2015. ISBN 978-80-7478-869-7, str. 743.

- **krajský úřad** o zvážení, zda v rámci přípravy fyzických osob vhodných stát se osvojiteli⁹ neposkytovat žadatelům **písemné informace o právní úpravě osvojení** (například povinným předáním některé z existujících brožur na téma osvojení),
- **OSPOD Havířov o důsledné individuální poradenství** osobám vhodným stát se osvojiteli¹⁰ při návštěvách v rodině a poskytování informací o procesu osvojení (a to i opakovaně s ohledem na komplikovanost celého řízení), s důrazem na roli biologických rodičů v řízení.

Závěrem bych Vás ráda uklidnila, že vše nasvědčuje tomu, že **biologická matka Vašeho syna není účastnicí soudního řízení o osvojení** dle ustanovení § 432¹¹ zákona o zvláštních řízeních soudních, **samotné rozhodnutí o osvojení by jí tedy soud neměl doručovat** a nabytí právní moci rozsudku by se již nemělo ve Vašem případě prodlužovat.

Vážená paní J., výše uvedené výsledky místního šetření pověřených právníček KVOP a pracovníků OSPOD Havířov a krajského úřadu velmi vítám a oceňuji pozitivní posun v šetřeném případě. Jsem přesvědčena, že se jádro Vašeho podnětu podařilo objasnit či vyřešit již v rámci šetření (vydání cestovního dokladu, kroky směřující k urychlení soudního řízení, doručování rozhodnutí biologické matce). Vyřizování Vašeho podnětu plánuji uzavřít dle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv. Nicméně než se tak stane, **žádám dle ustanovení § 18 odst. 1 téhož zákona oba šetřené úřady o vyjádření k mým konkrétním návrhům týkajícím se informací o procesu osvojení, a to ve lhůtě 30 dnů**. Poté Vás budu písemně informovat o obsahu vyjádření obou úřadů a mém dalším postupu v dané věci.

Pevně věřím, že navrhovaná realizace těchto kroků zvýší právní povědomí osob vhodných stát se osvojiteli a získané informace přispějí k transparentnosti procesu osvojení.

S pozdravem

Mgr. Anna Š a b a t o v á, Ph.D., v. r.
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)

Údolní 39
602 00 Brno
tel: (+420) 542 542 888, fax: (+420) 542 542 112

⁹ dle ustanovení § 11 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí a ustanovení § 3 odst. 3 písm. b) vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí

¹⁰ dle ustanovení § 11 odst. 1 písm. d) zákona o sociálně-právní ochraně dětí

¹¹ Ustanovení § 432 odst. 1: *Rodič osvojence není účastníkem, pokud a) byl zbaven rodičovské odpovědnosti a současně práva dát souhlas k osvojení, b) jeho svéprávnost byla ve věci udělení souhlasu k osvojení omezena, c) udělil souhlas k osvojení před podáním návrhu na osvojení.*